

INKLYUZIV TA'LIM BO'YICHA O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA OLIB BORILGAN VA OLIB BORILAYOTGAN FAOLIYAT

Sidikova Zulfiya Murodjon qizi

Farg'ona davlat universiteti, o'qituvchisi

Muhammadqodirova Farangiz Jaxongir qizi

Mahsutaliyeva Gulruh Zuhridin qizi

*Farg'ona davlat universiteti, boshlang'ich ta'lim yo'nalishi,
2-bosqich talabalari.*

Annotatsiya: Ushbu maqolada yurtimizning ta'lim tizimidagi islohotlar va uning ahamiyati, inklyuziv ta'lim yanada rivojlanishi masalalari, ta'lim tizimidagi inklyuziv ta'limni rivojlantirish konsepsiyasining ahamiyati tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: ta'lim shakllari, inklyuziv ta'lim, ijtimoiy siyosati, pedagogik mahorati, inklyuziv ta'lim tizimini maqsadi.

Hech o'ylab ko'rganmisiz, biz har kuni ko'rib turgan go'zallikni ular ko'ra olmasligini, yam-yashil tabiatni, har kuni bosib o'tayotgan yo'llarimizni ular bosib o'talmayotganini, atrofimizdagi voqea-hodisalarni eshita olmasligini, ko'ra olmasligini, chunki ularni harakatlanishi falajlik oqibatida chegaralanib qolganligini, chunki ularning ko'zlari ochiz, quloqlari eshitmasligini. Ammo bu bolalar ham hamma qatori sog'lom bo'lib voyaga yetishi, hamma qatori ko'rib turgan go'zalligimizni ular ham ko'rib bahra olib yashashi mumkin edi, lekin ba'zi salbiy omillar tufayli ular bebahra qolishgan.

Turli xil sabablarga ko'ra ruhan va jismonan nuqsoni bo'lin qolgan bolalarni jamiyatimizda e'tiborsiz holda tashlab qo'yish joiz emas, chunki nuqsoni bo'lganligi uchun imkoniyatlari cheklanib qolgan. Ular korreksion yordamga muhtojdirlar.

Nogiron bolalar bilan korreksion ta'limiy, tarbiyaviy, ijtimoiy adaptatsiyalash, turli imkoniyatlardan foydalanib, o'z-o'ziga xizmat qiladigon va jamiyatga nafi tegadigon qilib tarbiyalash har bir davlatning dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi.

Prezidentimiz Sh.M.Mirziyoyevning ta'biri bilan aytganda "Har qanday halqning ma'naviyati shu jamoyatda yashovchi nogironlarga bo'lgan e'tibori bilan ham belgilanadi"[1]

Shu sababli bu vazifalarni to'laqonli amalga oshirishda maxsus yordamga muhtoj bo'lgan bolalarni huquqlarini qo'llab-quvvatlab, ularni amalga oshirish maqsadida jahon miqiyosida "Inklyuziv ta'lim" siyosati darajasiga ko'tarilib xalqaro normalari, BMTning 1989-yilgi "Bolalar huquqlari to'g'risida Konvensiyasi", Dakar

Deklaratsiyasi, Salamanka bayonoti va ish rejasi (1994-yil) o'z aksini topgan. Biroq ba'zi bir hollarda maxsus yordamga muhtoj bolalar ta'limda chetda qolib ketmoqda. Bunga asosiy sabablarida biri ota-onalarning farzandga bo'lgan e'tiborining pastligi va bu bolaning o'qishi uchun ta'lim muassasining o'sha hududda yo'qligi yoki uzoqda joylashganligidir. Bu holat juda ayanchlidir. Agar maxsus maktablarga olib borilmasa undagi nuqsonlar tuzatilmasa, undagi nuqson darajasi yanada og'irlashib boraveradi. Ijtimoiy hayotga moslashishi qiyinlashib boraveradi. U "nogiron" bo'lib qolaveradi. Bunday oqibatlardan keyin jamiyatda nogironlarning ko'payishi shu jamiyatni taraqqiyotini orqaga tortishi mumkin. Mana shunday oqibatlarga olib bormasligi uchun yordamga muhtoj bo'lgan bolalarni inklyuziv ta'limni joriy etish masalalari keng tus olmoqda.

Inklyuziv ta'limning asosiy mohiyati shundaki, ruhiy yoki jismoniy rivojlanishda orqada qolganligi sababli maxsus yordamga muhtoj bo'lgan bolalardan "nogiron" degan tamg'ani ilib tashlash va normal rivojlanishdagi bolalar bilan birga teng huquqlikni taminlash, jamiyatga butunlay moslashish va hozirgi kundagi barcha imkoniyatlardan foydalana olishlarini ta'minlash maqsadida umumta'lim maktablari tizimida o'qitishdan iborat. Qaror hamda Vazirlar mahkamasining "Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarga ta'lim berishga oid normative-huquqiy hujjatlarni tasdiqlash to'g'risida"gi 638-sonli qarorda o'z aksini topdi. Bunda joriy etish yo'llari, maqsadi va vazifalari, bu sohadagi islohatlar: "Umumiy o'rta ta'lim tashkilotlarida inklyuziv ta'limni tashkil etish tartibi to'g'risidagi Nizom, 2020-2025 yillarda xalq ta'limi tizimida inklyuziv ta'limni rivojlantirish Konsepsiya, 2020-2025 yillarda xalq ta'limi tizimida inklyuziv ta'limni rivojlantirish konsepsiyasini 2020-2021 yillarda amalga oshirish bo'yicha "YO'L XARITASI" da belgilanib, amaliyotga joriy etish borasida ko'zga ko'rinarli ishlar olib borilmoqda.

Respublikamizda ijtimoiy tashabbuslarni qo'llab-quvatlash jamg'armasi tomonida 2007-yildan buyon "O'zbekistonda Inklyuziv ta'lim" loyihasi hozirgi kungacha amalda oshirib kelinmoqda. Loyiha hamkorlari: O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi, Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi: Navoiy shahridagi "Umr" imkoniyati cheklangan bolalargayordam berish markazi mavjud, Samarqand shahridagi "Hayot" nomli, Jizzax shahridagi "Istiqbolli avlod", Qashqadaryo viloyati qarshi shahridagi "Umid" tashshabuslarga ko'mak berish va rivojlanish markazi, Termiz shahrida "Imkon" imkoniyati cheklangan bolalar va oilalarga ko'mak berish markazi, Farg'ona viloyatida qo'qon shahridagi "Ziyo" maxsus zaruratli bolalarga ijtimoiy ko'mak berish markakazlari mavjud. Hozirgi kunda Toshkent, Guliston, Qarshi, Samarqand, Termiz, Andijon, Qo'qon, Nukus, Buxoro, Urganch shaharlaridagi maktabgacha ta'lim muassasa, maktab, kollej va akademik

litseylarda imkoniyati cheklangan bolalar aralash guruhlarda inklyuziv texnologiya asosida bolalar ta'lim-tarbiya olishmoqda.

Inklyuziv ta'limda pedagoglar qanday bo'lishi kerak? Inklyuziv ta'limda o'qituvchining kasbiy mahorati bosh omil hisoblanadi. Avvalo o'qituvchi inklyuziv tafakkurga ega bo'lishi va ta'lim sifatini mas'uliyatini o'z zimmasiga olishi darkor. Inklyuziv ta'lim o'qituvchilari o'quvchilarning turli toifada bo'lishini bilishi bolalarni huquqlarini himoya qilishi va hurmat qilishi zarurdir va ular bilan birgalikda hamkorlikni yo'lga qo'yishi kerak.

Inklyuziv ta'lim jarayonida ota-onalar bilan ham ishlash muhim. Alohida ehtiyojli ota-onalarga ularning farzandlari jamiyatimizning bir bo'lagi va o'z huquqiga ekanligini tushuntirish va bunday ishonchni ularning ongiga yetkazish kerakdir. Har bir davlar, jamiyat va ota-ona inklyuziv bolalarga ta'lim berishga haqlidir. Bunday farzandlar hech qachon e'tiborda chetta qolmaydi va yetuk shaxs sifatida ta'lim olishga doimo haqlidirlar.

Inklyuziv ta'lim tizimini rivojlantirishning hozirgi kundagi maqsadi-ta'lim olish uchun teng imkoniyatni ta'minlash va barcha bolalarni individual xususiyatlarida, ularning yutuqlari, tili, madaniyati, ota-onalarining iyyimoiy va iqtisodiy holatidan qat'iy nazar ta'limda muvaffaqiyotga erishish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratilishi zarurdir. Inklyuziv ta'lim jarayonida o'quvchilarning o'qishga sog'lom, kuchli va ta'sirchan motivatsiyani shakllantirish hamda erkin kasb tanlashi, o'zi mutaqlil reja tuza olishi va o'zi zamonaviy kasblarni egallash qobiliyatini rivojlantirishi zarurdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning O'qituvchi va murabbiylar kuniga bag'ishlangan tantanali marosimdagi nutqi. 2020-yil 30-sentyabr
2. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari milliy bazasi. Lex.uz
3. U.J. Mansurov. O'zbekiston ta'lim sohasidagi islohotlar: inklyuziv ta'lim va yangicha pedagogik yondashuvlar.
4. Norma.uz
5. UNICEF.uz